

Nr 121.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning i vissa fall i anledning av ådragna yrkessjukdomar; given Stockholms slott den 3 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—3:o hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Albert Forslund.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, uppkomna *frågor angående ersättning i vissa fall i anledning av ådragna yrkessjukdomar* samt anför:

Frågor hava uppkommit om beredande av ersättning av statsmedel till personer, som i arbete ådragit sig yrkessjukdomar, för vilka enligt lagen om

Bihang till riksdagens protokoll 1939. 1 saml. Nr 121.

försäkring för sådana sjukdomar ersättning icke kan utgå. De fall, varom därvid är fråga, kunna med hänsyn till de skäl, som föranleda till att gällande lag icke är tillämplig, uppdelas i tre grupper. Jag anhåller nu att få behandla dessa grupper var för sig.

1:o.

Å den första gruppen av fall är gällande lag icke tillämplig på grund av innehållet i övergångsbestämmelserna till en den 26 juni 1936 (nr 384) utfärdad lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Till en början torde redogörelse böra lämnas för de bestämmelser i sistnämnda lag, vilka i förevarande hänseende äro av betydelse, ävensom för vissa därmed sammanhörande spörsmål.

1929 års lag.

1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar trädde i kraft den 1 januari 1930.

Enligt 1 § skulle den, som jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete vore försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall, anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av vissa i paragrafen uppräknade ämnen m. m. I 3 § föreskrevs, att ersättning i anledning av yrkessjukdom icke skulle utgå, med mindre arbetaren inom ett år eller vad anginge yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av röntgenstrålar eller radium, inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen. Grunden till bestämmelsen i 3 § är svårigheten att fastställa, huruvida orsakssammanhang föreligger mellan en persons yrkesarbete och en hos honom framträdande sjukdom.

Lagändring år 1930.

Vid 1930 års riksdag framställdes i motioner (I: 161 och II: 254) yrkande, att tillämpningen av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar måtte utsträckas att omfatta även silikos.

På förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 18) beslöt riksdagen antaga lagändring beträffande 1 § av innehåll att stendamm upptogs bland de sjukdomsalstrande ämnen och fysikaliska orsaker, som omfattades av lagstiftningen.

Lag angående ändrad lydelse av 1 § utfärdades därefter den 12 september 1930 (nr 335). Den trädde i kraft den 1 januari 1931.

Lagändring år 1936.

I proposition nr 209 framlades för 1936 års riksdag förslag till ändringar i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Dessa ändringar inneburo, bland annat, utvidgningar av lagens tillämpningsområde samt i fråga om yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, utsträck-

ning av den i 3 § föreskrivna tiden av ett år, inom vilken arbetare före dagen för yrkessjukdoms (med undantag för sjukdom, som framkallats genom inverkan av röntgenstrålar eller radium, där motsvarande tid var tio år) yppande skall hava varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen, för att ersättning skulle kunna utgå. Denna tidsutsträckning föreslogs till tio år.

Propositionen grundades å förslag av socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen. Ämbetsverken (vilka föreslagit en utsträckning av nyssnämnda tid till fem år) hade i förslag till övergångsbestämmelser upptagit ett andra stycke av följande lydelse:

I fråga om yrkessjukdom, framkallad av stendamm, skall bestämmelsen i 3 § äga tillämpning, därest den i samma paragraf i gällande lag omförmälda tiden av ett år icke redan utlöpt vid ikraftträdandet av denna lag.

En reservant inom ämbetsverken ansåg, att andra stycket icke borde hava upptagits i övergångsbestämmelserna.

I yttranden över ämbetsverkens förslag tillstyrkte försäkringsrådet det samma, under det att grov- och fabriksarbetareförbundet hemställde, att andra stycket i övergångsbestämmelserna icke måtte upptagas i den nya lagen.

I ett vid propositionen fogat statsrådsprotokoll över socialärenden för den 14 februari 1936 anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, beträffande övergångsbestämmelserna bland annat:

Jag har icke ansett mig böra biträda vad ämbetsverken i andra stycket föreslagit. Bestämmelsen i fråga skulle innebära, att den rörande silikos i 3 § föreslagna utsträckta tiden icke skulle komma de arbetare till godo, vilka väl varit sysselsatta i för silikos farligt arbete efter den 1 januari 1931 och således omfattats av försäkringen men vilka sedermera upphört med det farliga arbetet före den 1 januari 1936. Jag vill erinra, att jämlikt övergångsbestämmelserna till gällande lag en arbetare, hos vilken yrkessjukdom yppats efter lagens ikraftträdande, kunde erhålla full ersättning enligt lagen även om arbetaren blott någon enda dag efter ikraftträdandet varit sysselsatt i farlig verksamhet och det därför med visshet kunde sägas att sjukdomen framkallats under tid, då försäkringen icke var gällande. Vid jämförelse härmed synes det obilligt att nu av andra och uteslutande formella skäl förvägra vissa arbetare, vilka när deras sjukdom grundlades voro omfattade av försäkringen, möjligheten att göra deras rätt enligt försäkringen gällande.

Andra lagutskottet förklarade (i utlåtande nr 41), bland annat, att det vore ett icke tillrådligt avsteg från vedertagna grundsatser om lagars tillbakaverkande kraft, om den föreslagna bestämmelsen i 3 § i vad den anginge yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, gåves retroaktiv verkan. Utskottet föreslog, att till övergångsbestämmelserna skulle fogas ett andra stycke av samma innebörd, som givits åt andra stycket av övergångsbestämmelserna i ämbetsverkens förslag. — Reservation anmäldes av sju ledamöter (herr Linder m. fl.), vilka ansågo, att Kungl. Maj:ts förslag bort tillstyrkas utan det av utskottets majoritet föreslagna tillägget till övergångsbestämmelserna.

Sedan riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit utskottets hemställan under det att andra kammaren bifallit reservationen, föreslog utskottet (i memorial nr 48) sådan sammanjämkning, att andra kammaren skulle biträda första kammarens beslut samt att riksdagen därjämte i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att i fall, då yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, yppats under sådana omständigheter, att enligt det tillägg till övergångsbestämmelserna, som föreslagits av utskottet, rätt till ersättning enligt lagen icke förelåge, Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att bereda lika stor ersättning i anledning av yrkessjukdomen, som skulle hava utgått, därest lagen varit tillämplig.

Utskottets sammanjämningsförslag godkändes av riksdagen, vars beslut anmäldes genom skrivelse den 27 maj 1936, nr 278. — Lag i ämnet av den lydelse riksdagen antagit utfärdades den 26 juni 1936 (nr 384).

Sistnämnda dag har Kungl. Maj:t i brev till riksförsäkringsanstalten anbefallt anstalten att på lämpligt sätt bringa till allmän kännedom, att i fall, då på grund av sista stycket i övergångsbestämmelserna till 1936 års lagändringar och 3 § i den före den 1 januari 1937 gällande lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar ersättning enligt lagen icke kan beviljas, Kungl. Maj:t på ansökan vill vidtaga åtgärder för att bereda vederbörande lika stor ersättning som den, vilken skulle hava utgått, därest nämnda lagrum icke varit tillämpliga. Ansökan skall insändas till riksförsäkringsanstalten inom två år från dagen för sjukdomens yppande eller från den senare tidpunkt, då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomens art, eller, där sjukdomen inom tid som nu sagts föranlett arbetarens död, inom två år från dödsdagen; dock skulle vad nu sagts icke utgöra hinder för prövning av ansökan, som insänts före utgången av år 1937. Sedan utredning verkstälts, har anstalten att med eget yttrande avlämna densamma till Kungl. Maj:t.

Vad i ärendet förekommit har riksförsäkringsanstalten därefter bringat till allmän kännedom genom ett av anstalten den 7 augusti 1936 utfärdat meddelande.

Ersättningsfrågor vid 1938 års riksdag.

I proposition nr 87 till 1938 års riksdag behandlades frågan om ersättning för yrkessjukdomen stendammslunga till två personer, vilka skulle hava haft möjlighet att utfå sådan ersättning, därest andra stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 26 juni 1936 (nr 384) icke förefunnits. Dessa fall voro alltså sådana, som avsetts i riksdagens nyssnämnda skrivelse nr 278/1936. I propositionen hemställdes, att till de ifrågavarande två personerna skulle av det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m. få utbetalas ersättning med belopp, som skulle hava utgått, därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å dem.

På hemställan av bankoutskottet (utlåtande nr 20) biföll riksdagen Kungl. Maj:ts framställning.

Hos Kungl. Maj:t föreliggande framställningar om ersättning.

I överensstämmelse med föreskrifterna i brevet av den 26 juni 1936 har *riksförsäkringsanstalten* till Kungl. Maj:t för vederbörlig åtgärd översänt ansökningar om ersättning från åtta arbetstagare.

Handlingarna rörande dessa personer utvisa, att de lida av stendammslunga (silicos), att de varit sysselsatta i farligt arbete efter den 1 januari 1931, då lag om införande av stendamm i yrkessjukdomsförsäkringslagen trädde i kraft, att den i sistnämnda lags 3 §, i dess lydelse före den 1 januari 1937, omförmälda tiden av ett år utlöpt före sistnämnda dag samt att vederbörande försäkringsbolag med hänsyn till sist angivna omständighet funnit rätt till ersättning enligt lagen icke föreligga. Beträffande en av de ifrågavarande personerna hade bolagets beslut överklagats hos försäkringsrådet, som emellertid ej funnit skäl att göra ändring däri.

Riksförsäkringsanstalten har i fråga om alla åtta arbetstagare framhållit, att de formella förutsättningarna för ersättning enligt 1936 års brev föreläge. Beträffande sju av dem har anstalten emellertid förklarat, att deras arbetsförmåga ännu icke vore nedsatt med minst 10 procent (vilket är försättning för att livränta skall kunna utgå), men tillika hemställt, att dessa arbetstagare måtte förklaras berättigade att, så snart deras tillstånd därtill kunde giva anledning, erhålla ersättning enligt de i olycksfallsförsäkringslagen föreskrivna grunderna. Vidkommande en av arbetstagarna har riksförsäkringsanstalten — efter hörande av den hos anstalten anställda specialisten på lungsjukdomarnas område överläkaren A. Gullbring — hemställt, att arbetstagaren från och med den 22 december 1936 (dagen efter det sjukdomen yppats) tillsvidare måtte tillerkännas en årlig livränta efter en invaliditetsgrad av 33 $\frac{1}{3}$ procent och en årlig arbetsförtjänst av 3,000 kronor.

I anledning av ansökningarna har *försäkringsrådet*, efter remiss, avgivit utlåtanden samt däri, såvitt angår de sju först omförmälda arbetstagarna, tillstyrkt, att envar av dem, så snart hans tillstånd därtill kunde giva anledning, måtte erhålla den ersättning, som skulle hava utgått, därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom. Beträffande den sist omförmälda arbetstagaren har försäkringsrådet gjort enahanda hemställan som i fråga om de sju övriga arbetstagarna. Rådet har nämligen — på grundval av ett yttrande av dess medicinskt sakkunnige överläkaren vid S:t Görans sjukhus docenten Alf Westergren — funnit den av stendammslunga föranledda nedsättningen i arbetsförmågan jämväl hos ifrågavarande arbetstagare icke uppgå till 10 procent.¹

I sin skrivelse av den 27 maj 1936 har riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att i vissa fall bereda person, som drabbats av yrkessjukdomen stendammslunga men å vilken gällande lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar icke är tillämplig, lika stor ersättning, som skulle

**Departement-
chefen.**

¹ Två ledamöter av försäkringsrådet (herrar Carlsson och Thunborg) voro av skiljaktig mening såtillvida, att de ansågo den av stendammslunga orsakade nedsättningen i arbetsförmågan uppgå till 33 $\frac{1}{3}$ procent.

hava utgått, därest fallet varit att hänföra under lagen. Det är fråga om de fall, då ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke kan beviljas på grund av stadgandena i dels sista stycket av övergångsbestämmelserna till 1936 års ändringar i nämnda lag, dels ock dess 3 §, sådant detta lagrum var formulerat före den 1 januari 1937. I dessa fall har arbetstagaren varit syster i s. k. farligt arbete efter den 1 januari 1931 och före den 1 januari 1936 slutat detsamma, men har yrkessjukdomen stendammslunga yppats hos honom först efter det att ett år förflutit från det han slutat med det farliga arbetet.

Genom ett av riksförsäkringsanstalten den 7 augusti 1936 utfärdat meddelande har den i riksdagens skrivelse angivna möjligheten att få ersättning för stendammslunga bragts till allmän kännedom.

Ansökningar om ersättning hava även inkommit i ett antal fall. I fråga om två av dessa begärde och erhöll Kungl. Maj:t vid 1938 års riksdag medgivande att från det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m. få utbetala ersättningar med belopp, som skulle hava utgått, därest yrkessjukdomsförsäkringslagen varit gällande beträffande ifrågavarande personer. På sätt framgår av de uppgifter, som förut lämnats, föreligga nu ansökningar från åtta personer, beträffande vilka ansökningar de formella förutsättningarna för tillämpning av 1936 års riksdagsskrivelse finnas. En sak för sig är, att ifrågavarande personers invaliditet ännu icke uppgår till 10 procent, vilket ju enligt olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna är förutsättning för att ersättning överhuvud skall kunna utgå.

Med anledning av att ansökningar av berörda slag nu åter föreligga har jag funnit mig böra av praktiska skäl föreslå, att Kungl. Maj:t måtte hemställa hos riksdagen att erhålla ett generellt bemyndigande, att i de fall, då omständigheterna äro sådana, som förutsatts i 1936 års riksdagsskrivelse, utbetala ersättning. Framställning till riksdagen skulle därefter icke vara erforderlig i fråga om varje enskilt fall.

Beträffande det antal personer, å vilka det begärda bemyndigandet skulle bliva tillämpligt, kunna bestämda uppgifter av naturliga skäl icke lämnas. Det synes emellertid klart, att det icke kan bliva fråga om annat än ett ringa antal.

Det synes mig lämpligt, att nu ifrågavarande ersättningar få utgå från det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att Kungl. Maj:t skall äga besluta, att — av det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget för bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete — till person, som

lider av yrkessjukdomen stendammlunga, vilken yppats under sådana omständigheter, att på grund av stadgandet i andra stycket av övergångsbestämmelserna till lagen den 26 juni 1936 (nr 384) rätt till ersättning enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar icke föreligger, må utbetalas lika stor ersättning i anledning av yrkessjukdomen, som skulle hava utgått, därest yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig å honom.

2:o.

Den andra gruppen av fall avser sådana, då rätt till ersättning är utesluten på grund av bestämmelserna i 7 § yrkessjukdomsförsäkringslagen enligt paragrafens lydelse före den 1 januari 1937.

1929 års lag.

Enligt nämnda lagrum gällde till och med år 1936, att rätt till ersättning i anledning av yrkessjukdom vore förfallen, därest icke inom två år från dagen för sjukdomens yppande eller, där sjukdomen inom samma tid föranlett arbetarens död, från dödsdagen underrättelse enligt 20 § olycksfallsförsäkringslagen lämnats arbetgivaren eller arbetsföreståndaren eller framställning om ersättning i anledning av sjukdomen gjorts hos riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet eller, där försäkringsbolag vore skyldigt att utbetala ersättningen, hos anstalten, rådet eller bolaget.

Lagändring år 1936.

I enlighet med en av försäkringsrådet gjord hemställan föreslogs i propositionen nr 209 år 1936 sådan ändring av 7 §, att utgångspunkten för preskriptionstiden skulle bestämmas till dagen för sjukdomens yppande »eller den senare tidpunkt, då arbetaren erhöll vetskap om sjukdomen». Propositionen bifölls härutinnan av riksdagen. Lag utfärdades, såsom förut nämnts, den 26 juni 1936 med ikraftträdelse den 1 januari 1937.

Framställning av försäkringsrådet. }

I skrivelse den 13 januari 1939 har *försäkringsrådet* anförts, att rådet nämnda dag avgjort ett mål rörande tillämpningen av 7 §, därvid fråga uppstått, i vad mån paragrafen gällde i dess nya lydelse å yrkessjukdom, som yppats före den 1 januari 1937. I nämnda mål vore fråga om en arbetare, hos vilken stendammlunga förklarats skola anses yppad senast den 14 maj 1932. Arbetaren hade uppgivit, att han först under år 1935 erhållit kännedom om sjukdomens art. Arbetgivaren hade först i oktober 1935 erhållit underrättelse om sjukdomen. Sedan vederbörande försäkringsbolag förklarat, att ersättning icke kunde utgivas, enär arbetsgivaren icke erhållit underrättelse om sjukdomen förrän år 1935, har försäkringsrådet genom utslag förutnämnda den 13 januari 1939 ej funnit skäl göra ändring i försäkringsbolagets beslut.

Försäkringsrådet har därom anfört:

Rådet har tolkat 7 § yrkessjukdomslagen i dess nya lydelse så, att densamma skulle vara tillämplig *dels* å yrkessjukdom, som yppats efter den 31 december 1936, *dels ock* å yrkessjukdom, som yppats före nämnda dag, såvitt ej rätten till ersättning på grund av tidigare gällande lag redan den 1 januari 1937 varit preskriberad.

Det är emellertid uppenbart, att ett dylikt resultat ur billighetssynpunkt icke kan anses tillfredsställande. Då den i det refererade målet omnämnde arbetaren icke förrän år 1935 erhållit kännedom om att han lede av en yrkessjukdom, som enligt praxis finge anses yppad senast år 1932, måste det anses obilligt, att hans rätt till ersättning på grund av tidigare lagstadgande om preskription är förfallen innan han haft anledning att vidtaga en preskriptionsavbrytande åtgärd.

Sedan försäkringsrådet erinrat om riksdagens under punkten 1:o omfördämda beslut av år 1936 rörande ersättning i vissa fall för stendammslunga, har rådet fortsatt:

Åtgärder hava sålunda vidtagits för att av statsmedel bereda ersättning åt arbetare, som lida av under arbete ådragen stendammslunga men som på grund av tidigare gällande lagbestämmelse om viss längsta tid mellan arbetets avbrytande och sjukdomens yppande icke kunnat tillerkännas ersättning enligt lagen.

Enligt försäkringsrådets mening tala starka skäl för att ersättning av statsmedel bör utgå även i sådana fall, då arbetare, som drabbats av yrkessjukdom, går miste om sin rätt till ersättning enligt yrkessjukdomslagen (såsom skett i ovan refererade mål) på grund av äldre lydelse av 7 § i lagen.

Antalet fall av yrkessjukdom, för vilka sålunda ersättning enligt yrkessjukdomslagen icke kan utgå men för vilka ersättning av statsmedel i stället ifrågasättes, torde vara jämförelsevis ringa. En under hand gjord förfrågan hos de största försäkringsinrättningarna har givit det resultatet, att hittills endast ett fåtal (högst tio) ansökningar om ersättning för yrkessjukdom hos dem avslagits med stöd av preskriptionsbestämmelsen i 7 § enligt dess tidigare lydelse. Alla dessa ansökningar hava gällt ersättning för sjukdomen stendammslunga. Någon anledning att i det hänseende, varom här är fråga, skilja på nyssnämnda sjukdom och övriga yrkessjukdomar synes emellertid icke föreligga. Det förefaller icke sannolikt att, om till allmän kännedom kungjordes att av statsmedel ersättning skulle utgå i liknande, ännu ej anmälda fall, hela antalet av sådana fall, i vilka dylik ersättning skulle utgivas, kommer att avsevärt överstiga nämnda siffra.

För sådana fall, då arbetaren erhållit vetskap om sjukdomens art först sedan den enligt äldre lag gällande preskriptionstiden gått till ända, synes ersättning av statsmedel utan vidare böra utgå. Har däremot kännedom vunnits inom nämnda tid, synes man böra skilja på olika fall. Om sålunda dagen för vetskapen sammanfallit med dagen för sjukdomens yppande, kan ersättning icke ifrågakomma, eftersom preskriptionstiden varit lika lång som enligt nu gällande bestämmelse. Vidare torde billighetsskäl i regel icke kunna åberopas för ersättning, därest vetskap om sjukdomens art vunnits relativt kort tid efter dagen för sjukdomens yppande. Har däremot vetskap vunnits kort tid före utgången av den tidigare stadgade preskriptionstiden, kan den tid, som stått till buds för preskriptionens avbrytande, hava varit allt för knapp. Mellan dessa ytterlighetsfall äro givetvis många variationer tänkbara. Det torde icke vara möjligt att genom allmän regel rättvist avgränsa de fall, då ersättning av statsmedel bör utgå. Enligt försäkringsrådets mening synes det i här avsedda

fall — då vetskap erhållits före utgången av den tidigare gällande preskriptionstiden — få ankomma på Kungl. Maj:t att efter skälighetsprövning i det enskilda fallet avgöra, huruvida underlåtenheten att inom förut stadgad tid avbryta preskriptionen är beroende av sådana förhållanden, att ersättning av statsmedel i stället för den förlorade rätten enligt lagen billigtvis bör utgå. Härvidlag synes i främsta rummet böra komma i beaktande, huruvida arbetaren med hänsyn till tidpunkten för vetskapen och övriga omständigheter haft skälig tid till förfogande att vidtaga en preskriptionsavbrytande åtgärd. Vid en dylik skälighetsprövning torde den tid, som rimligen bör stå arbetaren till buds, icke böra tillmätas allt för kort med hänsyn till att preskriptionstiden enligt lagen ansetts böra sättas till två år.

Ovan har närmast tagits sikte på den förra av preskriptionsreglerna i 7 § i dess äldre lydelse, nämligen att avbrott skulle hava skett inom två år från sjukdomens yppande. Om emellertid sjukdomen medfört döden och den senare preskriptionsregeln (avbrott inom två år från dödsdagen) varit tillämplig, synas liknande synpunkter som ovan anförts kunna anläggas, och det torde alltså få bero på skälighetsprövning av Kungl. Maj:t, huruvida ersättning av statsmedel bör utgivas.

Det synes lämpligt, att Kungl. Maj:t — såsom skett genom brevet till riks-försäkringsanstalten den 26 juni 1936 — föreskriver, att det bringas till allmän kännedom, att ersättning av statsmedel kan utgå i ovanberörda fall. Härvid torde bestämmelser lämnas om den tid, inom vilken ansökan om ersättning bör vara ingiven för att kunna upptagas till prövning.

Med hänsyn till att det nu tillämpade förfarandet vid bestämmandet av ersättning enligt brevet den 26 juni 1936 leder till, att avsevärd tid förflyter mellan ansöknings ingivande och ersättningens bestämmande, ifrågasätter försäkringsrådet, att Kungl. Maj:t ville utverka generellt bemyndigande av riksdagen att utgiva ersättning av statsmedel i de fall, som i denna skrivelse avses.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får försäkringsrådet hemställa, att i fall då rätten till ersättning enligt yrkessjukdomslagen gått förlorad på grund av preskriptionsbestämmelsen i 7 § av lagen i dess tidigare lydelse, Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att, då så finnes skäligt, bereda lika stor ersättning i anledning av yrkessjukdomen som den, vilken skulle hava utgått därest rätt till ersättning enligt lagen förelegat.

Över försäkringsrådets skrivelse har utlåtande avgivits av *statskontoret*, som anført:

I likhet med försäkringsrådet finner statskontoret starka billighetsskäl föreligga för att åtgärder vidtagas för att, då så finnes skäligt, ersättning av statsmedel medgives utgå i de fall, då rätten till ersättning enligt yrkessjukdomslagen gått förlorad på grund av preskriptionsbestämmelser i 7 § av lagen i dess lydelse före den 1 januari 1937.

I fråga om den omfattning, i vilken den föreslagna ersättningen skulle utgå, har statskontoret allenast funnit anledning till erinran beträffande det av försäkringsrådet gjorda uttalandet, att ersättning i sådana fall, då arbetaren erhållit vetskap om sjukdomens art först sedan den enligt äldre lag gällande preskriptionstiden gått till ända, skulle av statsmedel utgå utan vidare, medan det däremot i övriga fall skulle bliva beroende på viss skälighetsprövning, huruvida ersättning skulle utgå eller icke. Statskontoret vill för sin del allenast ifrågasätta, huruvida här avsedda ersättning i något fall bör utgå utan att särskilda billighetsskäl föreligga. Denna skälighetsprövning torde böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Vad härefter angår frågan om den medelstitel, som bör anlitas för de sålunda föreslagna ersättningarna, får statskontoret erinra, att i de fall, riksdagen

medgivit motsvarande ersättningar, ersättningarna hava anvisats utgå från det under riksstatens elfte huvudtitel uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd. Detta anslag synes lämpligen böra komma till användning även för gäldande av ersättningar enligt föreliggande förslag.

**Departements-
chefen.**

Såsom försäkringsrådet och statskontoret framhållit, tala starka billighets-skäl för att åtgärder vidtagas så att ersättning av statsmedel skall kunna utgå i de fall, då rätt till ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen skulle föreligga enligt gällande bestämmelser men redan gått förlorad på grund av den lydelse, som 7 § i lagen ägt före den 1 januari 1937.

Huruvida ersättning skall utgå eller icke synes mig dock, på sätt statskontoret anfört, böra bliva beroende på skälighetsprövning från fall till fall.

Ersättningar, varom nu är fråga, torde böra utgå från det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.

Jag får under åberopande av det anförda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att Kungl. Maj:t skall äga besluta, att — av det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete — till person, som lider av yrkessjukdom men vars rätt till ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen gått förlorad på grund av de från gällande lag avvikande bestämmelserna i 7 § i dess lydelse före den 1 januari 1937, må — då skäl därtill föreligga — utbetalas lika stor ersättning i anledning av yrkessjukdomen, som skulle hava utgått, därest yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig å honom.

3:o.

Under denna punkt behandlas ett fall, i fråga om vilket yrkessjukdomsförsäkringslagen förklarats icke tillämplig, enär sjukdomen ansetts yppad, innan lagen trädde i kraft. Jag anhåller att även här till en början få lämna vissa upplysningar om bestämmelser i lagen m. m.

1929 års lag.

I ikraftträdelsebestämmelserna till 1929 års lag — vilken som förut nämnts gäller från och med den 1 januari 1930 — föreskrevs, bland annat, att lagen icke skulle äga tillämpning i fråga om yrkessjukdom, som yppats före sistnämnda dag.

I ett förslag till lag, som framlagts av socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och medicinalstyrelsen, hade upptagits en bestämmelse av nyss angivna innehåll. Som motiv för densamma hade anförts (prop. 184/1929, sid 70): »Enligt de principer, som hittills följts med avseende å hithörande lagstiftning, torde lagen böra tillämpas endast å sådan sjukdom, som yppats efter lagens ikraftträdande.» — I fråga om yrkessjukdom, som yppats före lagens

ikraftträdande, nämndes intet i propositionen i ämnet eller i det däröver av andra lagutskottet avgivna utlåtandet (nr 40). Däremot diskuterades vissa spörsmål rörande sjukdom, som yppats efter ikraftträdandet.

Lagändringen år 1930.

Bland de sjukdomsalstrande ämnen och fysikaliska orsaker, som skulle omfattas av yrkessjukdomsförsäkringslagen, upptog 1930 års riksdag på sätt förut anförts även stendamm. Övergångsbestämmelsen till riksdagens lagförslag hade — i överensstämmelse med övergångsbestämmelsen till 1929 års lag — följande lydelse: »Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931 men skall icke äga tillämpning i fråga om sådan av stendamm framkallad yrkessjukdom, som yppats före nämnda dag, och ej heller beträffande dylik yrkessjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter lagens ikraftträdande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.» Intet yttrades angående övergångsbestämmelsen.

Hos Kungl. Maj:tt föreliggande framställning om ersättning.

I skrivelse den 21 oktober 1938 till chefen för socialdepartementet har *förre gjutgodsskrotaren Axel Leonard Leonardsson* i Smedjebacken hemställt, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att han måtte komma i åtnjutande av ersättning för yrkessjukdomen stendammslunga, varav han lede.

I ärendet tillgängliga handlingar utvisa, att Leonardsson, som är född år 1878, anställdt hos Smedjebackens valsverks aktiebolag år 1909 samt sedan oktober 1914 intill den 29 december 1936 varit sysselsatt med skrotning av stålgjutgods i skrotsmedja. Han hade slutat arbetet av det skäl, att han ådragit sig stendammslunga, vilken nu vore så långt gånge, att den befunde sig i stadium III. Leonardsson vore på grund därav fullständigt oförmögen till arbete, och någon väsentlig förbättring av tillståndet vore icke att vänta.

Vid Leonardssons skrivelse fanns fogad en redogörelse för hans sjukdomsfall, vari anförts, bland annat, att Leonardsson den 15 juni 1927 intogs å Högbo centralsanatorium i Falun, varest han sedan vårdades till den 11 oktober samma år för dubbelsidiga lungförtätningar. Tuberkelbaciller påvisades ej, men fallet uppfattades dock av den behandlande läkaren som en lungtuberkulos av fibrös typ. Någon som helst misstanke på silikos har, av sjukjournalanteckningarna från denna tidpunkt att döma, icke framkastats. Röntgenfilmerna från år 1927 finnas numera icke i behåll. Sedermera har Leonardsson kontrollundersökts å Högbo centralsanatorium åren 1928 och 1934 med förnyad röntgenundersökning 1935, utan att den undersökande läkaren därför funnit skäl ändra sin ursprungliga diagnos (tuberculosis pulmonum) från år 1927. På grund av sina lungbesvär har Leonardsson upprepade gånger under åren 1935, 1937 och 1938 även besökt läkaren på länslasarettet i Smedjebacken. Först den 3 juni 1937 har emellertid lasarettsläkaren i Smedjebacken, doktor W. Uhlemann, på grundval av två den 13 september 1936 och den 31 maj 1937 i Stockholm företagna röntgenundersökningar ut-

färdat läkarintyg om stendammslunga. Härefter har framställning gjorts hos Arbetsgivarnes Ömsesidiga Olycksfallsförsäkringsbolag, varest Leonardssons arbetsgivare haft sina arbetare försäkrade, om ersättning jämlikt yrkessjukdomsförsäkringslagen. På grund av diagnosförändringen i det av lasarettsläkaren Uhlemann avgivna läkarintyget och med hänsyn till bestämmelserna i sistnämnda lag angående yrkessjukdom, som framkallats genom inverkan av stendamm, har därefter försäkringsbolaget företagit en undersökning angående tidpunkten för sjukdomens yppande. Doktor T. Bruce i Stockholm har därvid, efter en på begäran av försäkringsbolaget och med ledning av handlingarna i ärendet företagen utredning, avgivit det utlåtandet, att silikossjukdomen troligen diagnostiserats hos Leonardsson först år 1936, men att sjukdomens yppande trots detta syntes böra förläggas till år 1927. Sedan nämnda år hade Leonardsson besvärats av hosta och andfåddhet. Med stöd av detta doktor Bruces yttrande har försäkringsbolaget i beslut den 19 oktober 1937 förklarats, att Leonardssons yrkessjukdom måste anses hava yppats år 1927, varför ersättning därför icke kunde utgivas av bolaget. Sedan Leonardsson anfört besvär häröver hos försäkringsrådet, har rådet genom utslag den 24 mars 1938 ej funnit skäl göra ändring i det överklagade beslutet.

Leonardsson har vidare utförligt diskuterat de fakta, som skulle utgöra stöd för uppfattningen, att sjukdomen yppats redan år 1927, samt för sin del kommit till det resultatet, att det nu icke kunde med någon större grad av säkerhet fastställas, att 1927 års sjukdomstillstånd verkligen varit av silikosenatur. Av upprättade tablåer, avseende åren 1927 samt 1928—1936, över Leonardssons årliga arbetsförtjänster samt antal dagar, under vilka han varit sjukskriven, framginge, att någon inskränkning i hans arbetsförmåga icke framträtt under nämnda år.

Leonardsson har vidare yttrat, att det icke kunde anses humanitärt att låta en misstanke om sjukdom beröva honom ersättning för en fullständigt invalidiserande sjukdom, för vilken han vore ersättningsberättigad, därest dagen för sjukdomens yppande finge anses vara den dag, då den medicinska sakkunskapen första gången med säkerhet diagnostiserat stendammslunga hos honom och sjukdomens rätta natur blivit uppenbar för såväl läkare som patient. Enär försäkringsrådet emellertid fastställt, att sjukdomen måste anses yppad år 1927, återstode endast att hemställa, att med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter erforderliga åtgärder måtte — liksom tidigare skett i några ömmande silikosfall — av Kungl. Maj:t vidtagas för att bereda Leonardsson samma ersättning, som skulle hava utgått, därest han förklarats berättigad till ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen.

I anledning av Leonardssons skrivelse har *riksförsäkringsanstalten* den 29 november 1938 avgivit infortrat yttrande. Däri har anförts:

Enligt ett av läkaren vid Högbo sanatorium den 6 augusti 1937 avgivet utlåtande vårdades Leonardsson nära 4 månader år 1927 å sanatoriet »för dubbelsidiga lungförtätningar, lokaliserade till lungornas övre partier med tydlig skrumpling av högra spetsen. Tuberkelbaciller påvisades ej, men fallet uppfattades dock såsom en lungtuberkulos av fibrös typ». Därefter återtog Leonardsson sitt förutvarande arbete, gjutgodsskrotning, och fortsatte

därmed till den 29 december 1936 efter vilken tidpunkt han icke i nämnvärd omfattning utfört något arbete. Under tiden efter utskrivningen år 1927 från sanatoriet undergick Leonardsson fortsatta läkarundersökningar, till dess i slutet av år 1936 granskning företogs av det vid röntgenundersökningar sistnämnda år av arbetarna hos ifrågakommande arbetsgivare förbragta materialet. Härvid angavs beträffande Leonardsson, att han led av stendammslunga stadium III, och underrättades försäkringsinrättningen och arbetsgivaren men icke Leonardsson härom. I slutet av maj 1937 undersöktes Leonardsson å Smedjebackens lasarett. Enligt ett på grund av sistnämnda undersökning den 3 juni 1937 utfärdat läkarintyg hade Leonardsson därvid befunnits lida av stendammslunga stadium III, och ansågs han därför arbetsförmögen från och med den 1 januari 1937. Ingen väsentlig förbättring ansågs vara att vänta. Först genom detta intyg erhöll Leonardsson vetskap om att sjukdomen var stendammslunga.

Anstalten finner alltså starka skäl tala för att genom särskilda åtgärder Leonardsson beredes ersättning enligt de i olycksfallsförsäkringslagen stadgade grunder för den stendammslunga, varav han lider. Med tillämpning därav skulle Leonardsson från och med den 1 januari 1937 tillerkännas livränta, beräknad efter en arbetsförtjänst av 2,500 kronor och en invaliditetsgrad av 100 procent, med 1,666 kronor 67 öre för år räknat.

Samtliga handlingar i ärendet hava därefter överlämnats till *försäkringsrådet*, som i utlåtande den 13 januari 1939 anförde:

Såsom Leonardsson i en vid sin ansökning fogad utredning framhållit, har tidigare i några fall, beträffande vilka sjukdomen stendammslunga yppats före den 1 januari 1931, ersättning beretts vid sidan av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Han torde härmed åsyfta de fyra fall rörande porslinsfabriksarbetare från Gustavsberg, som avhandlas i propositionen nr 179 till 1937 års riksdag. Beträffande dessa arbetare förelågo, såsom av departementschefen framhölls, alldeles särskilda skäl, som talade för att ersättning av statsmedel borde beviljas. Några skäl av sådan beskaffenhet kunna icke anses föreligga beträffande förevarande framställning.

Den omständigheten, att Leonardsson erhållit vetskap om sjukdomens art först i juni 1937, kan enligt rådets mening icke utgöra skäl för bifall till framställningen. Han har därigenom icke försatts i sämre ställning i fråga om möjligheterna att erhålla ersättning enligt gällande yrkessjukdomslag, emedan han i varje fall varit utesluten härifrån på den grund, att sjukdomen yppats före den 1 januari 1931, då den lagändring trädde i kraft, varigenom ämnet stendamm upptagits i yrkessjukdomslagen såsom sådant ämne, varav yrkessjukdom kan framkallas.

På grund av vad sålunda anförts finner försäkringsrådet sig icke kunna tillstyrka den av Leonardsson gjorda framställningen om ersättning av statsmedel för yrkessjukdom.

Beträffande Leonardssons familje- och förmögenhetsförhållanden hava följande upplysningar inhämtats:

Leonardsson är gift och har två söner. Hustrun, som är 50 år gammal, är sjuklig (hon lider av reumatisk värk i armarna, åderbräck på benen och nervositet) samt är med hänsyn härtill icke så arbetsför, att hon kan åtaga sig något arbete, för vilket hon kan påräkna betalning. Den äldste av sönerna är 26 år, ogift, till yrket grovarbetare (säsongarbetare); han bor ej hemma och kan icke bidra till föräldrarnas uppehälle. Den yngre sonen, som är 19 år, bor hemma; han är snickarlärling med en avlöning, som nått och jämnt räcker till hans uppehälle.

Makarna Leonardsson åtnjuta för närvarande fri bostad i ett kommunalt hem för gamla mot det att de svara för eldningen i hemmets värmepanna. Detta arbete utföres delvis av hustrun, då mannen icke orkar göra så mycket.

Leonardsson har från den 1 januari 1937 till och med den 23 december 1938 haft ersättning från Norrbärke-Smedjebackens erkända sjukkasse med tre kronor om dagen, efter avdrag för avgifter till kassan. Ytterligare utbetalning från kassan kommer icke att ske. Som tillfällig hjälp erhöll Leonardsson av Smedjebackens valsverks aktiebolag 100 kronor till julen 1938. Från och med den 1 februari 1939 åtnjuta makarna folkpension med 29 kronor 90 öre i månaden. Makarna Leonardsson sakna nu tillgångar, men hava däremot skulder å ungefär 100 kronor, ådragna under mannens sjukdomstid.

Departements-
chefen.

Genom försäkringsrådets utslag av den 24 mars 1938 har fastslagits, att stendammlunga, varav Leonardsson nu lider, skall anses hava yppats år 1927. Till följd härav kan ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke utgå till honom.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som föreligga beträffande ifrågavarande yrkessjukdomsfall och för vilka redogörelse lämnats i det föregående, finner jag emellertid, i likhet med riksförsäkringsanstalten, att starka skäl av humanitär art kunna åberopas för att Leonardsson skall erhålla ersättning för sin yrkessjukdom. Jag har på grund därav ansett mig böra föreslå, att Leonardsson av statsmedel måtte tillerkännas ersättning efter samma grunder, som skulle hava gällt, därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom. Då förevarande fall torde vara tämligen säreget, synes mig intet tala mot antagandet, att några allvarliga konsekvenser icke kunna vara att förvänta av ett bifall till Leonardssons framställning.

. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att till Leonardsson må av det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ersättning för tiden från och med den 1 januari 1937 med belopp, som skulle hava utgått, därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom.

Till vad föredragande departementschefen under punkterna 1:o, 2:o och 3:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skoglund.